

บทที่

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

"ร้อยกรอง" จัดเป็นรมยศิลป์ คือ ศิลปะที่ให้ความรื่นรมย์แก่ผู้อ่านหรือผู้ฟัง เพราะร้อยกรองนั้นแสดงถึงความงามและความไพเราะของการประพันธ์

ภาษาร้อยกรองมักมีคุณค่าทางกวีวรรณศิลป์ เพราะกวีจะเลือกสรรถ้อยคำอย่างประณีตบรรจง เพื่อโน้มน้าวอารมณ์ผู้อ่านให้เกิดจินตนาการใฝ่ฝัน และหนังสือที่ได้รับการยกย่องถึงขั้นวรรณศิลป์ มักเป็นวรรณคดีประเภทร้อยกรองแทบทั้งสิ้น

จะเห็นได้ว่าในสมัยโบราณ งานร้อยกรองรุ่งเรืองมากไม่เฉพาะแต่ในเมืองไทยเท่านั้น "ในพระราชสำนักทั่วโลกทั้งทางตะวันตกและตะวันออกต่างอุปถัมภ์งานร้อยกรองกวีนิพนธ์ ถือว่าเป็นสิ่งเชิดชูเกียรติคุณและแสดงความเป็นอารยธรรมของชาติ ทั้งนี้อาจเป็นค้ำยันวรรณคดีร้อยกรองเป็นงานเขียนที่ทองการอัศจรรย์ภาพและศิลปะชั้นสูง ถือว่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญา"

(กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ 2525 : 7)

ในอดีตคนไทยเองก็เป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอน และชื่นชมในวรรณกรรมร้อยกรองตลอดมา ดังที่ ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2518 : 39) กล่าวไว้ว่า

คนไทยเป็นชาตินักกลอนมาตั้งแต่สมัยโบราณ ของสิ่งเกตุจากรัฐคติเดิมแรกที่ปรากฏหลักฐานอยู่คือ ศิลปจารึกพจนานุกรมคำแหง ถึงแม้จะเป็นร้อยแก้ว แตกก็มีสัมผัสคล้องจองกัน ไพเราะสะดุดตา เช่น "ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว เพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ไกรจุก ไกรกาชางคา ไกรจุกไกรคามาคา ไกรจุกไกรคาน้ำเงินคานองคา" และ "ไกรจุกมักเล่นเล่น ไกรจุกมักหัวหัว ไกรจุกมักเลื้อนเลื้อน" ฯลฯ แม้แต่คำพูดในชีวิตประจำวัน เราก็นิยมผูกถ้อยถ้อยคำให้มีสัมผัสคล้องจองกันเพื่อไพเราะใฝ่ฝัน เช่น "อุบัติเหตุลุดตงไต หากไขความระมัดระวัง" หรือ "บ้านเมืองจะสง่า เพราะประชารวมมือ" เป็นต้น

มีผู้ให้ความหมายของ "ร้อยกรอง" ไว้มากมาย เช่น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2510 : 158) ให้คำนิยามของร้อยกรองไว้ว่า "แต่งหนังสือที่ให้ความไพเราะ"

เสฐียรโกเศศ (2518 : 9) ให้ความหมายของร้อยกรองว่า "ร้อยกรอง หมายถึงโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ซึ่งมีถ้อยคำที่นำมาประกอบกันมีขนาด มาตรา เสียงสูงต่ำ หนัก เบา และสั้นยาว ตามแบบรูปที่กำหนดไว้ แบบรูปที่กำหนดนี้มีมากด้วยกันไม่จำเป็นต้องมีเฉพาะแต่ที่กำหนดไว้ในตำราซึ่งว่าด้วยการแต่งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน หรือฉันทลักษณ์"

สิทธา พิณภูวคด และ นิทยา กาญจนวรม (2520 : 10) กล่าวว่า "ร้อยกรอง ได้แก่ ข้อเขียนที่มีการจำกัดจำนวนคำหรือพยางค์ จำกัดความยาว มีการกำหนดเสียงสูงต่ำ กำหนดเสียง สั้น ยาว หนักเบา กำหนดสัมผัส และกำหนดจังหวะไว้อย่างแน่นอน"

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2519 : 162) ได้ให้ความหมายของร้อยกรองว่า "คือวรรณกรรม ประเภทที่มีลักษณะบังคับในการแต่ง หรือมีการกำหนดคณะ"

สรุปได้ว่า ร้อยกรองได้แก่ บทกวีนิพนธ์แบบต่าง ๆ ที่กวีแต่งขึ้นโดยใช้ระเบียบของภาษา ที่ประณีตบรรจง ทั้งเสียง จังหวะ และความหมาย ตามลักษณะบังคับของบทประพันธ์แต่ละประเภท

ไม่มีใครทราบว่า ร้อยกรองของไทยนั้นถือกำเนิดขึ้นมาตั้งแต่เมื่อไร แต่ถ้าวัดจากร้อยกรอง เก่ากว่าร้อยแก้ว และเชื่อในความเป็นชาตินักกลอนของไทยแล้ว ก็อาจกล่าวได้ว่าร้อยกรองน่าจะมามีมาก่อนที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้ในปี พ.ศ. 1826 สิทธา พิณภูวคด และ ประทีป วาทิกทินกร (2525 : 30) ได้กล่าวว่า "ร้อยกรองประเภทนี้เป็นร้อยกรองชนิดที่บันทึกอยู่ใน สมุดและถ่ายทอกันด้วยปาก หรือที่เรียกว่ากลอนสดนั่นเอง"

อย่างไรก็ตาม ร้อยกรองได้ปรากฏอย่างเป็นหลักฐานครั้งแรกในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น คือ วรรณคดีเรื่อง ลิลิตโองการแช่งน้ำ ซึ่งเป็นร้อยกรองประเภทลิลิต

จะเห็นได้ว่าตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีวรรณกรรมที่สำคัญ ปรากฏในประวัติวรรณคดีประมาณ 131 เรื่อง แต่งเป็นร้อยกรองประมาณ 109 เรื่อง แต่งเป็นร้อยแก้ว ประมาณ 22 เรื่อง

จึงสรุปได้ว่าในอดีตตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เรานิยมแต่งร้อยกรอง มากกว่าร้อยแก้ว โดยเฉพาะในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ร้อยกรองเจริญรุ่งเรืองเรื่องมาก จนกล่าวกันว่าเป็นยุคทองแห่งวรรณคดีทีเดียว

ร้อยกรองเป็นเรื่องของความคิดงาน และเขียนงาม โดยใช้ภาษาที่อ่อนหวาน ไพเราะ ประณีตบรรจง ภาษาที่สุนทรจึงมีความหอมหวานกว่าสิ่งใด ๆ ในโลก ดังข้อความบทหนึ่งในโคลง โลกนิติ (2502 : 85) ว่า

"หวานใดในโลกล้วน	มีสวม
หวานหนึ่งคือรสงาม	อีกออย
หวานอื่นหมิ่นแสนทราม	สุรพัก หวานเอย
หวานไปปานรสออย	กลาวเกลี้ยงคำหวาน"

เปลื้อง ณ นคร (2499 : 194) กล่าวว่า "คุณค่าสำคัญของกาพย์กลอนคือให้ความ สงบ เยือกเย็นใจ กาพย์กลอนเป็นยาหอม เป็นกำลังแห่งชีวิต"

เนื่องจากร้อยกรองเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอารมณ์สะเทือนใจ และเกี่ยวกับการคิดงาน เขียนงาม เพื่อให้ผู้อ่านเห็นงามตามไปด้วย กวีจึงเน้นความงามในการตกแต่งถ้อยคำให้ไพเราะด้วย เสียงและซาบซึ้งใจด้วยความหมาย ร้อยกรองในอดีตจึงมุ่งในด้านศิลปะการแต่งมากกว่าเนื้อเรื่องและ แนวความคิด บางเรื่องอาจมีแนวคิดหรือการบรรยายซ้ำกันไ้ แต่จะแต่งไ้ดีและมีคุณค่าเพียงไ้เท่านั้น ขึ้น อยู่กับความสามารถของกวีในการเลือกสรรคำอย่างประณีตบรรจงทั้งเสียง จังหวะ และความหมาย

วรรณกรรมร้อยกรองของไทยเจริญรุ่งเรืองเรื่อยมา จนกระทั่งถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระ จุฬจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วรรณกรรมร้อยแก้วเริ่มมีบทบาทมากขึ้น แต่วรรณกรรมร้อยกรองก็ยังคงเป็นที่ นิยมอยู่ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทางราชสำนักยังอุปถัมภ์งานกวีนิพนธ์ จึง อาจกล่าวไ้ว่าเป็นยุคทองของวรรณกรรมร้อยกรองอีกยุคหนึ่งไ้

ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา ไ้เริ่มมีความเปลี่ยนแปลงในด้านความคิดและรูปของ วรรณกรรมร้อยกรอง คือ ร้อยกรองมีขนาดสั้นลง และเน้น "ชอคิด" หรือ "ความคิด" แทน จักเป็น กาพย์กลอนแห่งความคิด (Poem of Ideas) มากกว่าที่จะเป็นกาพย์กลอนแห่งอารมณ์ (Poem appeals to the senses) เหมือนในอดีต (กุหลาบ มลลิกะมาส 2519 : 205-206)

ลิตษา พินิจภูวดล และ ประทีป วาทิกทินกร (2525 : 42) ให้ชอคิดซึ่งสรุปไ้ว่า ผู้แต่งร้อยกรองรุ่นใหม่สนใจในเรื่องฉันทลักษณ์น้อยกว่าเรื่องของความคิด และการใช้ถ้อยคำมีลักษณะ ค่อนข้างกราวแกรง จนบางครั้งถึงขั้นก้าวร้าวก็มี มักจะมีความคิดรุนแรง การวิพากษ์วิจารณ์เป็นไป

อย่างมีอารมณ์โดยมุ่งให้เกิดความสะเทือนใจในคำความจริงมากกว่าความไพเราะ นอกจากนี้ผู้แต่งร้อยกรองในัจจุบันบางคนยังมีลักษณะที่อาจกล่าวได้ว่ามีแบบฉบับของตนเอง มีการแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ ทั้งเนื้อหา และรูปแบบ

เมื่อผู้อ่านได้ศึกษาวรรณกรรมร้อยกรองแล้ว มักจะมีปัญหาเพราะไม่สามารถจะเข้าถึงรสวรรณกรรมได้อย่างถ่องแท้ โดยเฉพาะวรรณกรรมร้อยกรองโบราณบางเรื่อง มีอายุนับเป็นร้อยปีขึ้นไป ส่วนภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความคิด ความเชื่อ ตลอดจนความเป็นอยู่ของคนในสมัยโบราณ ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปของวรรณกรรมย่อมแตกต่างจากในัจจุบัน ดังนั้นการที่จะเข้าใจความหมายได้อย่างลึกซึ้ง จึงเป็นการยากสำหรับคนยุคปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่าในการสอนวรรณกรรมร้อยกรองนั้น ครูมักประสบปัญหาหลายประการ ปัญหาประการแรกคือ นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า การศึกษาวรรณกรรมร้อยกรองนั้นเป็นเรื่องยาก เพราะเข้าใจเนื้อหาได้ยาก ประการที่สอง ครูต้องเข้าใจภาษาที่กวีใช้อย่างแจ่มชัด ทั้งภาษาโดยตรงและภาษาโดยนัย ประการที่สาม ครูต้องคิดว่าจะใช้กลวิธีในการสอนอย่างไร จึงจะทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าและเข้าถึงวรรณกรรมร้อยกรองให้มากที่สุด

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2520 : 31) ได้กล่าวว่า "วรรณคดีไทยเก่า ๆ นั้น มีฐานะเป็นมรดกของชาติ อาจารย์บางคนพยายามชี้แจงว่า วรรณคดีเป็นศิลปะทางภาษา แต่การชี้แจงดังที่ว่ามานี้ จะไม่ช่วยให้นักเรียนเต็มใจที่จะเรียนวรรณคดีที่เป็นมรดก ถ้าหากระเบียบวิธีสอนไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม"

เนื่องจากผู้วิจัยมีความสนใจในการสอนวรรณกรรมร้อยกรอง และมองเห็นปัญหาค้างกล่าว ประกอบกับหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณวิจักขณ์ ทั้ง 2 เล่ม มีวรรณกรรมร้อยกรองเป็นส่วนใหญ่ถึง 17 เรื่อง จึงประสงค์จะศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อการเรียนการสอนวรรณกรรมร้อยกรองในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณวิจักขณ์ ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ วิจัย หรือปรับปรุงการเรียนการสอนให้น่าสนใจ ทั้งนี้เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนไทยมีความรัก และภาคภูมิใจในวรรณกรรมร้อยกรองสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อการเรียนการสอนวรรณกรรมร้อยกรองในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณวิจักขณ์ ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ วัตถุประสงค์ วิธีสอน การจัดกิจกรรม สื่อการสอนและการวัดและประเมินผล

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาเฉพาะความคิดเห็นของครูและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการเรียนการสอนวรรณกรรมร้อยกรองในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณวิจักขณ์
2. วรรณกรรมร้อยกรองที่ศึกษาในการวิจัยเรื่องนี้ทั้งหมด 17 เรื่องด้วยกัน ในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณวิจักขณ์ เล่ม 1 ได้แก่ เรื่องอิเหนา ธรรมาสรรณะสงคราม นิราศพระบาท บทร้อยกรองซึ่งรวมเรื่องไฉไล อยู่เพื่ออะไร เพื่อศักดิ์นักสู้ ชารทอง ธรรมชาติ กับมนุษย์และราตรี ในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณวิจักขณ์ เล่ม 2 ได้แก่ เรื่องโคลงสุภาษิต มหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร สมเด็จพระปิยมหาราชทรงรักษาเอกราชของชาติไว้ได้อย่างไร ลิลิตทะเลพ่าย บทร้อยกรองซึ่งรวมเรื่องไฉไล ควรแก่สรรเสริญกราวคือชวานา น้ำตาชโย สยาม ณ ยามสายัณห์ และพระจันทร์กระจ่าง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูในการจัดสภาพการเรียนการสอนวรรณกรรมร้อยกรองให้เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียน
2. เป็นประโยชน์สำหรับผู้จัดทำหลักสูตรวิชาภาษาไทย หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนวรรณกรรมร้อยกรอง
3. เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยต่อไป

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ครู หมายถึง ผู้ที่สอนภาษาไทยในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2526 ในเขตกรุงเทพมหานคร

นักเรียน หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2526 ในเขตกรุงเทพมหานคร

หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณวิจักษ์ หมายถึง หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณวิจักษ์ เล่มที่ 1 และเล่มที่ 2 ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งกำหนดให้เป็นหนังสือเรียนภาษาไทย ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย

วรรณคดี หมายถึง บทประพันธ์ทุกชนิดที่ผู้แต่งมีวิธีเขียนอย่างดี มีศิลปะก่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้อ่าน สรรงความสนุกเพลิดเพลินให้แก่ผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านมีมโนภาพไปตามจินตนาการของผู้แต่ง เราให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจไปตามความรู้สึกของผู้แต่ง ซึ่งมีทั้งวรรณคดีที่เป็นร้อยแก้ว และวรรณคดีที่เป็นร้อยกรอง

วรรณกรรม หมายถึง งานเขียนทุกชนิด ไม่จำกัดว่าจะมีคุณสมบัติครบถ้วนตามลักษณะวรรณคดีหรือไม่ เป็นคำที่มีความหมายกว้าง

วรรณกรรมร้อยกรอง หมายถึง ข้อเขียนที่มีการจำกัดจำนวนคำหรือพยางค์ จำกัดความยาว มีการกำหนดเสียงสูงต่ำ กำหนดเสียงสั้นยาว หนักเบา กำหนดสัมผัส และกำหนดจังหวะไว้ อย่างแน่นอน ซึ่งหมายรวมถึงลักษณะร้อยกรองรูปแบบต่าง ๆ เช่น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย บทเห่ ลำนำ แมกระทั่งกลอนเปล่า (Blank Verse) อันเป็นร้อยกรองอิสระปราศจากฉันทลักษณ์ ต่างไปจากที่โบราณกำหนดไว้ ก็จัดรวมเป็นร้อยกรองด้วย

วรรณกรรมร้อยกรองโบราณ หมายถึง งานประพันธ์ที่ร้อยกรองขึ้นตั้งแต่สมัย
สุโขทัยถึงสมัยรัชกาลที่ 6

วรรณกรรมร้อยกรองปัจจุบัน หมายถึง งานประพันธ์ที่ร้อยกรองขึ้นตั้งแต่สมัย
รัชกาลที่ 7 จนถึงสมัยปัจจุบัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย